

Bd.Vasile Lucaciu, Nr.21, 440031, Satu Mare, Romania • Tel.: +40 261 737 526 • Fax.: +40 261 768 761 •
Email: muzeusm@gmail.com • www.muzeusm.ro

Programul de Cooperare Transfrontalieră ENPI
Ungaria-Slovacia-România-Ucraina

Programul este cofinanțat de către
Uniunea Europeană

Parteneriat fără frontiere

CRISTIAN VIRAG

CERCETĂRI ARHEOLOGICE ÎN JUDEȚUL SATU MARE. II
SITURI ARHEOLOGICE DIN EPOCA NEOLITICĂ

~
ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES IN THE SATU MARE COUNTY. II
Archaeological sites from the Neolithic period

~
АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПОВІТІ САТУ МАРЕ. II
Археологічні стоянки епохи неоліту

TAŞNAD-SERE ~ **HALMEU-VAMĂ**
ТАШНАД-СЕРЕ ~ **ХАЛМЕУ-ВАМА**

MUZEUL JUDEȚEAN
SATU MARE

Acest material este publicat în cadrul proiectului „BREAKING-THROUG COOLture - European values and common future”, derulat de către Muzeul Județean Satu Mare, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene prin Programul Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENPI CBC Programme 2007-2013

© Muzeul Județean Satu Mare

Publicația sau părți ale acesteia pot fi reproduse numai cu permisiunea autorilor.

Editor: Muzeul Județean Satu Mare

„Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.”

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GINDELE, ROBERT

Cercetări arheologice în județul Satu Mare / Gindele Robert. - Satu Mare : Editura Muzeului Sătmărean, 2014-

vol.

ISBN 978-973-1843-71-1

Vol. 2 : Situri arheologice din epoca neolitică : Tășnad-Sere, Halmeu-Vamă. / Virag Cristian. - 2015. - Bibliogr. - ISBN 978-973-1843-91-9
I. Virag, Cristian
902/904(498-35 Satu Mare)

Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENPI

Cross-border Cooperation Programme

Joint Technical Secretariat (JTS)

VÁTI Nonprofit Kft.

Gellérthegy u. 30-32.

H-1016 Budapest, HUNGARY

<http://www.huskroua-cbc.net>

E-mail: info@huskroua-cbc.net

Traducere text: Adriana Costin (engl.); Svyatoslav Vasko (ucr.)

TĂŞNAD - SERE

Situl arheologic Tăşnad - Sere este amplasat pe terasa vechiului pârâu Cehal (actualmente acesta are cursul schimbat, fiind excavat în anii '70 un canal prin mijlocul sitului). Vechiul curs al Cehalului (secat) se afla la câteva sute de metri sud-est de canal.

Localitatea Tăşnad (judeţul Satu Mare) se află la limita vestică a Dealurilor Tăşnadului, care ating în zonă o altitudine de aproape 230 m. Locul denumit „Sere” (în imediata apropiere se aflau construcţiile unor sere) este situat la marginea sud-vestică a oraşului, pe versantul apusean al Văii Cehalului, străbătută de pârâul cu acelaşi nume (se varsă în râul Ier/Er). Spre vest și sud-vest, în acest segment valea este delimitată de panta relativ domoală a unor dealuri ceva mai scunde. În amonte valea se îngustează, iar înălțimea dealurilor care o delimită crește până la o altitudine în jurul a 330 m. Astăzi cu un curs regularizat, albia pârâului Cehal se află în vechime la câteva sute de metri mai spre est, la baza dealurilor.

Valea Cehalului (sau a Santăului, în aval, în hotarul localității cu același nume) este larg deschisă spre Câmpia Ierului și a Someșului, respectiv cursurile inferioare ale râurilor Ier, Crasna și Someș. Până la amenajările din secolele XVIII-XIX, nu departe, la nici 30 km în direcție nord-vestică, începea Mlaștina Ecedea.

Cercetarea unei locuințe neolitice de suprafață. Tăşnad - Sere

The excavation of a surface house. Tăşnad - Sere

Дослідження поверхневого житла. Ташнад - Сере

Chiar și astăzi valea Cehalului și-a păstrat în parte aspectul mlăștinos, mai accentuat la deschiderea sa înspre Câmpia Ierului. Desigur, imaginea microzonei s-a schimbat în decursul vremii, spre exemplu hărțile mai vechi indică o suprafață împădurită mai mare. Spre finalul sec. XVIII chiar porțiunea aşezării care ne interesează era acoperită cu pădure. Locuirile din diferite perioade au evoluat pe prima și a doua terasă a văii (altitudine în jurul a 140 m), pe un teren cu aspectul unei pante cu ușoară înclinație estică.

Încă de la sfârșitul sec. XIX-începutul secolului XX, zona de nord-vest a României a suscitat un interes pentru o serie de istorici care, intrând în contact cu numeroase descoperiri întâmplătoare, au publicat câteva articole informative referitoare la aceste aspecte. În acest sens putem aminti articolele lui E. Orosz (Orosz 1909. 10) și ale lui M. Roska (Roska 1910. 354–361.) referitoare la descoperirile neolitice din zona Tășnadului.

După înființarea Muzeului Orășenesc Tășnad, mai multe descoperiri incidentale, provenind din zona avută în vedere, au intrat în colecția muzeului. De asemenea, lucrările editilitate realizate în zona ștrandului termal și a complexului turistic au dus la descoperirea de materiale neolitice, epoca bornzului, sporadic sec II-IV.

În 1986, N. Iercoșan realizează o periegheză în zonă, identificând mai multe complexe în malul canalului Cehal.

Primele cercetări au loc în 1989 (Iercoșan 1994-1995. 9-23) de către N. Iercoșan: S I/1989 și sondarea parțială a 2 gropi mari (G1-G2) tăiate de canalul Cehalului, din 6 detectate în mal (Starcevo-Criș). Aceste continuă cercetările în 1995 (Iercosan 1996) [(4 secțiuni (S II-V); rezultate importante:L1, o locuință de suprafață (în S III și casetele A și B), groapă menajeră (în S III)], 1996 (Iercosan 1997) [(S VI-VIII și o groapă în malul Cehalului (G 3) și o vatră cu gardină (V 1)], 1998 (Iercosan 1999) [(S IX-XI: locuință de suprafață în S X (L.2), 2 gropi menajere (în S IX), o

groapă de mari dimensiuni în S XI și G4 în malul Cehalului], 1999 (Iercosan 2000) [(S XII-XIV: 5 gropi și în malul Cehalului, caseta A, în apropiere de G1/1989 cu resturi de schelet uman (mormânt neolic sau Coțofeni?)].

După dispariția prematură a lui N. Iercoșan, cercetările au fost preluate de către J. Nemeti, C. Astaloș și C. Virag. Astfel, în 2001 J. Nemeti, C. Astaloș realizează o săpătură de salvare: pe traseul canalului de evacuare a apei reziduale din ștrand: S I

Pandantiv. Tășnad - Sere

Pendant. Tășnad - Sere

Намисто. Ташнад - Сере

(canalizare), cu casete deschise în dreptul celor mai importante complexe tăiate de canal: 5 complexe, din care 4 Starcevo-Criș, 1 Coțofeni; în malul canalului Cehal: continuarea săpăturilor în G1 și G2/1989, grav afectate de viitor: în G 2: mormânt Starcevo-Criș cu scheletul în poziție chircită, foarte bine păstrat. Săpăturile în acest punct au fost opriate brusc, fără a fi săpate în întregime complexele, de o inundație puternică a Cehalului.

În 2002 continuă săpăturile de salvare realizate de către J. Németi, C. Astaloș, C. Virag: au fost realizate patru suprafețe (Su I-IV) și trei casete, reprezentând 250 m², fiind descoperite nouă complexe, de epocă neolitică și eneolitică.

Începînd cu anul 2004, cercetările sunt continute de către C. Virag. Acestea, s-au desfășurat cu intermitență 2004, 2005, 2006, 2009, 2012, acestea avînd un caracter preventiv, determinate de lucrări edilitare realizate de Primăria Tășnad precum și de extinderea complexului turistic din zona ștrandului balnear.

Cercetările din perioada 1989-2006 s-au desfășurat pe prima terasă a văii Cehalului, ducând la descoperirea de complexe, cu precădere preistorice (neolic: cultura Starcevo-Cris IIIB-IVA, grupul Piscolt IA, cultura Coțofeni, sec II-IV p. Chr.). O parte din cercetările din 2006 sau desfășurat pe partea dreaptă a drumului DJ Tășnad-Marghita, ocazie cu care au fost descoperite complexe de epoca bronzului.

Cercetările din 2009 au cuprins cercetări atât pe prima terasă a Cehalului (Su X/2009) cât și pe a doua terasă a văii (Su XI, XII, XIII). Complexele descoperite în Su X sunt de epocă neolitică, aparținând c. Starcevo-Cris IIIB-IVA, cu un bogat material ceramic, utilaj litic, pintadere, greutăți de lut, idioli antropomorfi. În Su XI-XIII au fost descoperite complexe neolitice (grupul Pișcolt, faza a II-a), epoca bronzului (cultura Pișcolt-Cehăluț (Hajdúbagos), celți (La Tène C), sec. II-IV Chr., precum și un complex de sec VI-VII Chr.

Neolitzarea zonei avută în vedere se produce la nivel Starčevo-Criș, IIIB-IVA, realizându-se prin pătrunderea purtătorilor culturii Criș în zona Careiului - dinspre Sălaj, prin Valea Beretăului, Valea Ierului și poate, prin colinarul Crasnei. Astfel de așezări de tip Starčevo-Criș avem atestate la Sălacea, Tarcea, Voievozi, Vășad, Pișcolt, Berea, Urziceni, Tășnad. Pătrunderea acestora este determinată de importanța obsidianei în economia acestor comunități, astfel de nuclee fiind descoperite la Căuaș și Urziceni.

Așezarea neolitică din zona ștrandului termal este cea mai importantă așezare de acest fel din județ, și poate chiar din NV României, oferind un bogat material arheologic-ceramică, piese litice (din piatră), statuete reprezentând figuri umane

Idol antropomorf
Anthropomorphic figurine
Антропоморфний ідол

sau animale. Numărul mare de piese de obsidian (sticlă vulcanică) provenite din Ungaria, din zona Tokay, descoperite în această aşezare, ne indică o comunitate puternică, prosperă, cu intense schimburi comerciale cu comunitățile din zonele învecinate. De asemenea, numărul mare de greutăți de plasă de pescuit (numai anul acesta peste 30 de asemenea piese) ne indică o comunitate care practica intens pescuitul care constituia o importantă sursă de hrana.

Printre piesele mai spectaculoase descoperite aici, trebuie să amintim idoli feminini cu steatopigie, cu alte cuvinte idoli feminini cu partea dorsală reprezentată proeminent, fiind un simbol al fertilității și fecundității. O altă piesă spectaculoasă este o pitanderă, numărul unor astfel de piese descoperite întregi fiind redus. Aceasta era utilizată, cel mai probabil, la imprimarea unor ornamente pe îmbrăcăminte.

Cercetările arheologice de la Tășnad au surprins locuințe, gropi de provizii sau menajere, gropi de exploatare a lutului. Din punct de vedere topologic, locuințele se pot delimita ca: **locuințe de suprafață** [C 100/2009 (8,5x6) locuință de suprafață, cu gropi de stâlp bine conturați pe toate laturile, cu trei gropi de stâlp amplasati în linie în zona mediană a locuinței, pentru susținerea acoperișului. Pe latura sudică s-au conturat trei gropi de stâlp care par a fi de la anexa locuinței; C 101/2009 (9x10) locuință de suprafață cu două rânduri de gropi de stâlpi pentru susținerea acoperișului. Pe latura sudică a locuinței se află, lipită de locuință o anexă (7x2); C 110/2009 (7,5x7) locuință de suprafață, cu gropi de stâlp, cu două șiruri de gropi de stâlp în interiorul locuinței]; **Locuințe semiadâncite** [C 103/2009 (4x1,5) locuință semiadâncită în pământ, surprinsă parțial, cu un cupitor în colțul sud-estic al locuinței; C2/2005 (5,10 x 7 m) este o locuință semiadâncită de formă ovală, cu 7 gropi de stâlpi și un cupotor săpat în peretele locuinței. În locuință a fost descoperit un numeros material ceramic, greutăți, oase carbonizate, cenușă, chirpic diseminat]; **locuințe adâncite (de tip bordei)** [C 95/2009 (5x3) locuință tip bordei, de formă ovală, cu mici alveolări pe fundul complexului; C 111/2009 (3,3x2,5) locuință tip bordei, cu două gropi de stâlp în interiorul locuinței; C 64/2006, locuință tip bordei, de formă ușor neregulată (7,5 x 5,5 m.), cu adâncimea maximă de 0,80 m. În complex au fost descoperite 10 gropi de stâlp. Umplutura complexului este negru-cenușiu cu chirpic diseminat. În inventarul complexului se remarcă un fragment de vas antropomorf reprezentând un picior uman, greutăți de lut].

TĂŞNAD - SERE

The archaeological site of Tășnad - Sere is situated on the first terrace of the old Cehal river (nowadays it has a changed flow by the excavation of a channel through the Neolithic site). The old river bed (nowadays dried up) is situated at a few hundreds metres south-east of the channel.

The town of Tășnad (Satu Mare county) is situated at the western limit of the Tășnad Hills, which, in this area, have a maximum altitude of ca. 230 m. The place called „Sere” (after the greenhouse once existing near the site) is situated at the

south-western outskirts of the town, on the western bank of the Cehal river (a tributary of the Ier/Ér river). Towards west and south-west the Cehal valley is limited by relatively small hills, while upstream the valley is narrower and the height of the hills reached ca. 330 metres. Today the Cehal valley has a regularized flow, the old river flowing in the past some hundreds of metres towards east close to the nowadays base of the hills.

The Cehal valley (or Santău valley, as it is named downstream, near the village of Santău) has a large opening towards the Ier and Someş Plains, and the lower courses of the Ier, Crasna and Someş rivers, respectively). Until the recent past (until the drainage works from the 18-19th centuries) the Ecedea Marsh was situated at less than 30 km towards the north-west. Even today, the Cehal valley is preserving in part a marshy aspect, especially towards the confluence with the Ier valley. Of course, the appearance of this microzone changed through time. As an example, the older maps are indicating a bigger area covered by forests. Towards the end of the 18th century the area of the Neolithic settlement was also covered by forests. The habitations from different periods evolved on the first two terraces of the Cehal river (up to an altitude of cca 140 m).

Since the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, the north-west side of Romania drew an interest for some historians who have published several informative articles on these issues as they came into contact with many chance findings. In this respect we mention the articles of E. Orosz (Orosz 1909, 10) and M. Roska (Roska 1910, 354-361.) on Neolithic discoveries from Tăşnad area.

After the establishment of the Museum of Tăşnad, several incidental findings from the area in question entered the museum's collection. Also, the works performed in the area of the thermal spa led to the discovery of materials from the Neolithic and Bronze Ages to the 2nd and 4th centuries AD.

In 1986, Neța Iercoșan made a survey of the area, discovering some features on the banks of the Cehal channel. First excavations took place in 1989, directed by Neța Iercoșan (Iercoșan 1994-1995, 9-23): trench SI/1989 and the partial survey of 2 large pits (G1-G2) out of 6 features crossed by the Cehal channel, all of them identified on the bank of the channel (Starcevo- Criș culture). He continued the excavations in 1995 (Iercoșan 1996) [(4 sections (S II-V); important results: L1, a surface dwelling (in S III and the pits A and B), a garbage pit (in S III)], 1996 (Iercoșan 1997) [(S VI-VIII, a pit

Depunere rituală de topoare. Tăşnad - Sere
Ritual deposition of axes. Tăşnad - Sere
Обряд приношения сокир. Ташнад - Сере

in the bank of the Cehal brook (G 3) and a hearth with a chime (V 1)], 1998 (Iercoşan 1999) [(S IX-XI: surface dwelling in S X (L.2), two garbage pits (in S IX), a large-sized pit in S XI and pit G 4 on the bank of the Cehal brook], 1999 (Iercoşan 2000) [(S XII-XIV: 5 pits and, on the bank of the Cehal brook, test pit A, nearby G1/1989, near the remains of a human skeleton (Neolithic grave or Coţofeni?)].

Idol antropomorf. Tăşnad - Sere
Anthropomorphic figurine. Tăşnad - Sere
Антропоморфний ідол. Ташнад - Сере

After Iercoşan's death, the excavations continued under the supervision of J. Németi, C. Astaloş and C. Virag. Thus, in 2001, J. Németi and C. Astaloş carried out a rescue excavation along the wastewater discharge channel from the swimming pool (S I), opening trenches opposite the most important features crossed by the channel: 5 features out of which 4 belonged to the Starcevo-Cris culture and one to the Coţofeni culture. Also, they made on the left bank of the Cehal channel further excavations in the pits G 1 and G 2/1989, severely affected by floodings. In G 2

was found a Starcevo-Criş grave with the skeleton in crouched position, very well preserved. The excavations in this point were stopped suddenly by a strong flood of the Cehal River without the features having been fully excavated.

The rescue excavations conducted by J. Németi, C. Astaloş, and C. Virag continued in 2002. Four trenches were investigated (Su I-IV) and three test pits of 250 m² in all and nine features were discovered dating from the Neolithic and Eneolithic periods.

Starting with 2004, the excavations were continued with some interruptions by C. Virag (2004, 2005, 2006, 2009, 2012). The excavations had a preventive and rescue character being determined by public works realized by the Tăşnad City Hall and by the extension of the building works surrounding the thermal water spa.

The researches from the period between 1989-2006 were concentrated on the first terrace of the Cehal river, leading to the discovery of numerous features, mainly from prehistory (Neolithic: Starcevo-Criş culture - phases IIIB-IVA, Pişcolt group, phase IA, Coţofeni culture, Roman Age: 2-4th centuries AD). Part of the excavations from 2006 were made along Tăşnad-Marghita road, on which occasion some Bronze Age features were discovered.

The excavations from 2009 were made both on the first terrace of the Cehal valley (Su X/2009) and the second terrace of the valley (Su XI, XII, XIII). The features discovered in Su X are dated to the Neolithic, Starcevo-Criş culture, phases IIIB-IVA, and contained a rich pottery inventory, lithics, pintaderas, clay weights,

anthropomorphic figurines. In Su XI-XIII were discovered features from the Neolithic (Pişcolt group, phase II), Bronze Age (Cehăluț-Hajdúbagos culture), La Tène C (Kelts), Roman Age (c.2-4 AD), and a feature from the 6-7th centuries AD.

From 2012 up to the present day the project "Between the Mountains and the Flood", a collaboration between the Institute of Archaeology of UCL London (Ulrike Sommer) and the Satu Mare County Museum (Cristian Virag, Ciprian Astaloș) is going on.

The Neolithisation of the area under consideration occurred at the level of the Starčevo-Criș culture, IIIB - IVA, through the penetration of the carriers of the Criș culture in the area of Carei - from Sălaj, through Barcău Valley, Ier Valley and perhaps through the Crasna corridor. Such Starčevo- Criș types of settlements are attested also in Sălacea, Tarcea, Voievozi, Vășad, Pişcolt, Berea, Urziceni. Their penetration is determined by the importance of obsidian in the economy of these communities as such cores were found at Căuș and Urziceni.

The Neolithic settlement from the area of the thermal swimming pool resort is the most important settlement of its kind in the county, and perhaps from north-western Romania as it offered a rich archaeological material like pottery, stone artefacts, statues representing human figures or animals. The large number of pieces of obsidian (volcanic glass) from the Hungarian Tokay area that were discovered in this settlement point up to a strong, thriving community with an intense trading activity with the neighbouring communities. Also, the large fishing net clay weights (only in 2009 were found over 30 such pieces) indicate an intense practise of fishing in the community as fish was an important source of food.

Among the most spectacular pieces discovered here, we must mention the female idols with their back in a prominent representation, a symbol of fertility and fecundity. Another spectacular piece is the pintadera. Its discovery is special as such pieces discovered in complete condition are very rare. It was most likely used for printing ornaments on clothes.

The archaeological research at Tășnad resulted in the discovery of numerous features like houses, storage or rubbish pits and clay extraction pits.

Typologically, houses can be classified in surface houses, sunken houses and semi-sunken houses. The **surface houses** are: Cx 100/2009 (8,5x6 m) [a surface house with post holes well preserved on all the sides of the house, with three post holes in a row along the central axis of the house to support the roof ridge; on the southern side three additional post holes seem to have marked an annexe to the house], Cx 101/2009 (9x10 m) [a surface house with two rows of post holes; on the southern side was added to the house an annexe (7x2 m)], and Cx 110/2009 (7,5x7 m) [a surface house with two rows of post holes]. **Semi-sunken houses** are: **Cx 103/2009 (4x1.5 m)** [a partially uncovered semi-sunken house with an oven in the south-eastern corner] and **Cx 2/2005 (5,10 x 7 m)** [an oval shaped semi-sunken house, with 7 post holes and an oven dug in the wall of the feature; a large ceramic inventory, clay weights, burnt bones, ash and daub were discovered in this feature].

Sunken houses (pit houses) are: Cx 95/2009 (5x3 m) [an oval shaped pit house with small alveolations on the bottom of the feature], Cx 111/2009 (3,3x2,5 m) [a pit house with two rows of post holes inside the house], and Cx 64/2006 [a pit house with a slightly irregular shape (7,5 x 5,5 m), with a maximum depth of 0.80 m.; in this feature 10 post holes were identified; the filling of the feature is very dark grey with ubiquitous small daub fragments; in the inventory of the feature we found a fragment of an anthropomorphic pot representing a human leg, as well as numerous clay weights].

ТАШНАД - СЕРЕ («ТЕПЛИЦІ»)

Археологічна стоянка розташована на терасі старого струмка Чехал (на сьогодні він змінив своє русло, коли в середині 70-х років на місці археологічної стоянки був побудований канал). Старе висохле русло струмка Чехал знаходиться в декількох сотнях метрів на південний схід від каналу.

Місто Ташнад (повіт Сату Маре) знаходиться на західному кордоні пагорбів Ташнаду, які досягають висоти майже 230 м над рівнем моря.

Місце називається Сере «Теплиці» (неподалік були побудовані теплиці) і знаходиться на південно-західній околиці міста. На західному схилі долина Чехалуц перетнута струмком з такою ж назвою (вона впадає в річку Єр / Er). На заході і південному заході в цьому сегменті долина обмежена пологим схилом трохи нижчих пагорбів. По течії долина звужується, а висота пагорбів, які розмежують її, збільшується до висоти 330 м. Сьогодні з регульованим курсом, русло річки Чехал у минулому знаходилося у декількох сотнях метрів на схід, у передгір'ї.

Долина Чехалуц (або Сантаулуї, внизу течії, на кордоні села з однією назвою) широко відкрита до рівнини річок Єр і Сомеш, відповідно до нижніх течій річок Єр, Красна і Сомеш. Після устаткування у XVIII-XIX ст., на відстані 30 км на північний-захід, починається болото Еchedea. Навіть сьогодні долина Чехалуц зберігає частково болотистий, більш виражений при відкритті до рівнини Єр. Звичайно, картина мікрозони з часом змінилася, наприклад давніші карти показують більшу площину лісів. У кінці XVIII ст. навіть частина поселення, яке нас цікавить, була покрита лісом. Проживання в різних періодах розвивалося на першій і другій терасі долини (висота близько 140 м), на території, яка мала форму схилу з невеликим нахилом на схід.

Ще з кінця XIX - початку XX ст., північно - західна частина Румунії викликала інтерес у багатьох істориків, які, вступаючи в контакт з численними випадковими знахідками, публікували кілька інформативних статей з цих питань. У цьому відношенні згадаємо статті Е. Ороса (Орос 1909. 10) і М. Рошка (Рошка 1910. 354-361.) відносно неолітичних знахідок у регіоні Ташнад.

Після заснування міського музею Ташнад, більшість випадкових

знахідок з області, які походять з місцевості, про яку йде мова, ввійшли в колекцію музею. Також, після загально будівельних робіт, проведених у зоні термального басейну та туристичного комплексу, привело до відкриття матеріалів неоліту епохи спорадичної бронзи II-IV ст.

У 1986 році М. Єркошан проводить польові археологічні дослідження в зоні, ідентифікуючи більше комплексів на березі каналу Чехал.

Перші дослідження проводяться в 1989 році (Iercoşan 1994-1995 9-23.) Н. Єркошаном: SI/1989 і часткове обстеження 2-х великих ям (G1-G2) вирізані каналом Чехалуц з 6-ти виявленими на березі (Старчево-Кріш).

Він продовжує дослідження в 1995 році (Єркошан 1996) [(4 секції (S II-V) важливі результати: L1, поверхнє житло (в S III і коробки A і B), яма для відходів (в S III)], 1996 (Єркошан 1997) [(S VI-VIII і яма на березі Чехалуц (G 3) і вогнище з утвором (V 1)], 1998 (Єркошан 1999) [(S IX-XI: площа поверхового житла SX (L 0,2), дві ями для відходів (з IX), яма великих розмірів S XI і G4 Чехалуц], 1999 (Єркошан 2000) [(S XII-XIV: 5 ям на березі Чехалуц, коробка А, поблизу G1/1989 з останками людського скелета (неолітична могила або Коцофені?)].

Після передчасної кончини Н. Єркошан, дослідження було продовжено Яношем Нейметі, Крістіаном Віраг та Чіпріаном Асталош. Таким чином, у 2001 році Янош Нейметі та Чіпріан Асталош проводять рятувальні розкопки пам'ятки дренажного каналу стічної води з басейну: SI (каналізація) з відкритими коробками, перед самими важливими комплексами розрізані каналом: 5 комплексів, з яких 4 Старчево-Кріш, один Коцофені; канал Чехал: подальші розкопки в G1 і G2/1989 серйозно постраждали від повені: G 2: могила Старчево-Кріш, скелет у скорченому вигляді, який дуже добре збергіся. Розкопки в цьому місці раптово зупинилися із-за сильної повені ріки Чехалуц. Таким чином комплекси не були повністю розкопані.

У 2002 році Я. Нейметі, Ч. Асталош, К. Віраг продовжують рятувальні розкопки: були досліджені чотири поверхні (Пл. I-IV) і три коробки, що представляють 250 м², були виявлені 9 комплексів неоліту і енеоліту.

З 2004 року дослідження продовжує Крістіан Віраг. Вони проводилися з перервами в 2004, 2005, 2006, 2009 та 2012 роках, маючи превентивний

Pintaderă. Tăşnad - Sere
Pintadera. Tăşnad - Sere
Пінтадера. Ташнад - Сере

характер з нагодою комунальних робіт, виконувалися міською радою Ташнад з нагоди розширення туристичного комплексу в зоні термального басейну.

Дослідження в 1989-2006 роках проводилися на першій терасі долини Чехалуць, що призвело до відкриття комплексів, особливо до історичних (неолітичний: група Старчево – Кріш -ІІВ-ІІА, група Пішколт, культура Коцофені). З 2006 року частина досліджень проводилися на правій стороні повітової дороги Ташнад-Маргіта, в результаті чого були виявлені комплекси епохи бронзи.

Дослідження 2009 року проводилися на першій терасі Чехалуць (Пл. X/2009), і другій терасі долини (Пл. XI, XII, XIII). Виявлені комплекси на Пл. X – неолітичні комплекси і належать до культури Старчево-Кріш ІІВ-ІІА, з багатим керамічним матеріалом, кам'яними інструментами, печатками, ваги з глини, антропоморфні ідоли. На площі XI-XIII були виявлені неолітичні комплекси (група Пішколт, фаза II), епохи бронзи (культура Пішколт – Чехалуць (Гойдубагош), кельтські (Латене С), II-IV ст. н.е, і VI-VII і також один комплекс VI-VII століття н.е.

Неолітизація місцевості, яку розглядаємо, відбувається на рівні Старчево-Кріш, III-IV, завдяки проникненню носіїв культури Кріш у зону Карей з Салаж через долину Беретау, долину Єр і можливо через коридор ріки Красна. Такий тип поселення Старчево – Кріш засвідчений у селах Салачя, Тарча, Воєвозі, Вашад Пішколт, Беря, Урзічені, Ташнад. Їх проникнення визначається важливістю обсидіану в економіці цих громад, такі ядра були виявлені в Кауаш і Урзічені.

Неолітичне поселення біля термального басейну є найбільш важливим поселенням такого типу не лише в повіті, а навіть і у північно-західній Румунії. Він має багатий археологічний матеріал кераміки, предмети з каменю, статуетки, що зображують фігури людей та тварин.

Велика кількість предметів обсидіану (вулканічне скло), які походять з Угорщини, зони Токай, виявлена в цьому поселенні вказує, що тут проживала сильна розвинута громада з інтенсивним обміном у галузі торгівлі з громадами сусідніх районів. Крім того, велика кількість важків для рибальських сіток (тільки цього року знайдено 30 штук) вказує на те, що тут інтенсивно займалися рибальством, яке було важливим джерелом їжі.

Серед найбільш видовищних предметів, виявлених тут, ми повинні згадати жіночі ідоли з стеатопігією, тобто жіночі ідоли з випуклою сідницею, які являються символом родючості і плодовитості. Інший вражаючий предмет бандероль, кількість таких знайдених цілих предметів, менша. Вони використовувалися, ймовірно, для пресування орнаменту на одяг.

Археологічні дослідження в Ташнад виявили житла, ями для зберігання їжі або для відходів, ями для видобування глини. З топологічної точки зору, житло може бути ідентифікованим як: поверхневе житло [С 100/2009 (8,5 х6), поверхневе житло з ямами для стовпів добре контурованими з усіх боків,

з трьома ямами для стовпів лінійно розміщених по середині житла, для підтримки даху.

На південній стороні виділися три полюсні ями (ямі для стовпів), які, здається, належать до надвірної будівлі житла; К (комплекс) 101/2009 (9x10) поверхневе житло з двома рядами полюсних ям для підтримки даху.

На південній стороні житла знаходиться прибудова, прикріплена до житла, (7x2); К 110/2009 (7,5 x7) поверхневе житло з полюсними ямами, з двома рядами ям для стовпів всередині житла]; Напівземлянки [К. 103/2009 (4x1.5) напівземлянка частково виявлена, з піччю в південно-східному кутку житла; К 2/2005 (5,10 x 7 м) напіземлянка, овальної форми з 7 –ма ямами для стовпів (полюсними ямами) і з піччю в ямах, виритою в стіні житла.

У хаті був знайдений великий керамічний матеріал, ваги, кальциновані кістки, попіл, розсіяний саман]; напівземлянки [К 95/2009 (5x3) напіземлянка, овальної форми, з невеликими альвеолами на фоні комплексу; К 111/2009 (3,3 x2, 5) тип житла напіземлянка, з двома полюсовими ямами всередині житла; К 64/2006, напівземлянка, злегка неправильної форми (7,5 x 5,5 м) з максимальною глибиною 0,80 м. У комплексі були виявлені 10 полюсних ям (ям для стовпів).

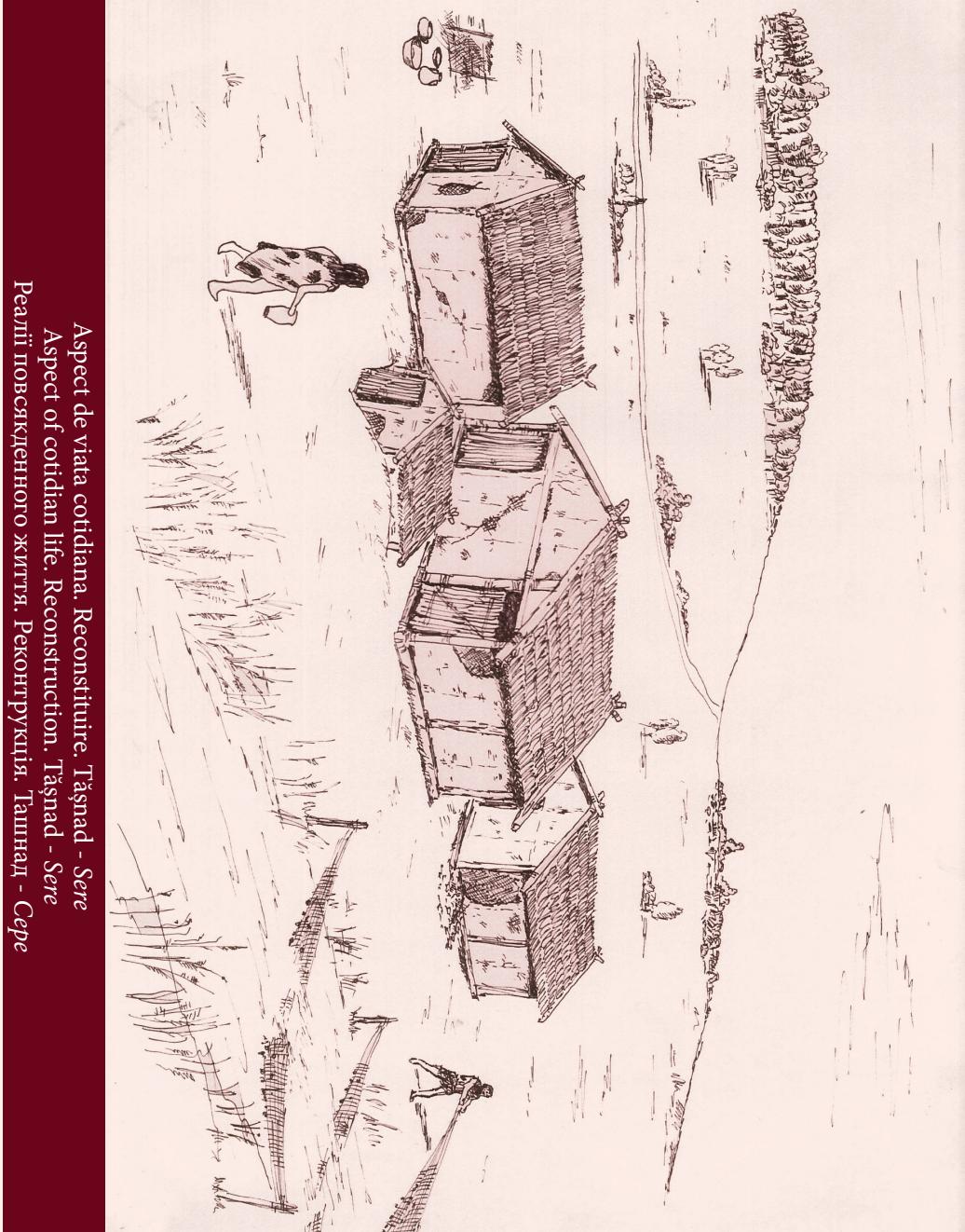
Заповнення комплексу чорно- сіре з розсіяного саману. В інвентарі комплексу відрізняється антропоморфний фрагмент посудини, що представляє людську ногу, ваги з глини.

Craniu *Bos primigenius*. Tăşnad - Sere

Bos primigenius skull. Tăşnad - Sere

Череп *Bos Primigenius*. Ташнад - Сере

Aspect de viață cotidiană. Reconstituire. Tășnad - Sere
Aspect of cotidian life. Reconstruction. Tășnad - Sere
Реаконструкция повседневного жития. Реконструкция Ташнад - Сере

HALMEU - VAMĂ

Situl neolicic de la Halmeu-Vamă este situat în nordul comunei Halmeu, în zona de frontieră româno-ucrainiană, pe terasa pârâului Egher (Egherul Mare), fiind o regiune foarte mlaștină în epoca antică. Comunitățile preistorice manifestă o predispoziție pentru amplasarea așezărilor pe cursuri de ape curgătoare, pe o serie de forme pozitive, mici înălțimi cu aspect de popine sau altele cu aspect de grinduri și care domină suprafața generală a terenului, constituind insule neinundabile, sau numai temporar inundabile. De altfel, pe întreaga suprafață a sitului de la Halmeu se observă un nivel de depunere aluvionar, ulterior epocii bronzului.

Situl a fost descoperit prin cercetări arheologice de salvare în anul 2000. Cu această ocazie a fost efectuată o periegheză în zonele din imediata apropiere, fiind descoperite materiale ceramice din diferite epoci (epoca medievală, epoca bronzului, epoca neolicică) și care se întind pe întreaga terasă a pârâului Eger. În acest context, în toamna anului 2001 a fost efectuat un sondaj de verificare în punctul Király - Domb / Dâmbul Craiului, situat pe marginea terasei și care au confirmat extinderea așezării neolitice surprinse în punctul Vamă până în acest punct. Punctul este compus din două grinduri (Király Domb I și II), de dimensiuni aproximativ egale, cu suprafețe ovale, cu diametrul maxim de 76,40x55m., fără a lăua în calcul șanțul înconjurător. Movile sunt înconjurate de șanțuri săpate probabil pentru a drena apă de la marginea luncii, dar având în vedere că ele corespund perfect cu perimetrul movilelor nu este exclus ca ele să fie săpate pe ductul unor șanțuri mai vechi. Observațiile efectuate în timpul cercetării arheologice vin în sprijinul acestei ipoteze.

Şanț de fortificație. Halmeu - Vamă
The fortification ditch. Halmeu - Vamă
Фортифікаційний рів. Халмей - Вама

Picioare de idol / altar monumental
Foot of a monumental figurine / altar
Hora ідола / монументальний вівтар

Dumbrava–Medieșul Aurit. Materialele ceramice sunt degresate cu nisip și pleavă, în unele cazuri cu mâl, având un aspect mai săpusos, de culoare cărămizie, gălbui-cărămizie, brun închis.

Săpăturile din ultimii ani au confirmat existența a două orizonturi culturale diferite. Într-o zonă a văii au fost descoperite materiale ornamentate prin pictură, încadrate în faza mijlocie a grupului Pișcolt, din aceste complexe lipsind materiale incizate, de factură târzie.

Cercetările din anii 2006, respectiv 2008 au dus la descoperirea a două sisteme de fortificație, primul constând într-o palisadă, al doilea dintr-un șanț de fortificație. Caracterul preventiv al cercetărilor precum și zona în care este situat situl arheologic (vamă româno-ucrainiană) au constituit factori restrictivi care nu au permis până în prezent obținerea unei corelații cronologice între cele două sisteme de fortificație.

În zona marcată de C2/2006, respectiv de C4/2008, cele două făcând parte dintr-un sistem de fortificație cu șanț și palisadă, de genul celei de la Iclod, apar materiale deopotrivă pictate și incizate. Printre materialele pictate apar câteva fragmente de tip Herpály, importuri. Formele ceramice sunt cele întâlnite în descoperirile de tip Iclod I. Definitivarea săpăturilor și prelucrarea completă a materialelor de la Halmeu vor aduce, considerăm noi, noi elemente de referință pentru fenomenele din neoliticul târziu.

Cercetările arheologice din 2012 au condus la surprinderea în imediata apropiere a fașiei dintre granițele româno-ucrainiene a șanțului de fortificație, oferind un nou indiciu privind suprafața așezării neolitice precum și a sistemului de fortificație.

La nivelul actual al cercetării sitului arheologic de la Halmeu-Vamă, pe baza cercetărilor arheologice precum și al perieghezelor, suprafața estimată a sitului este

Săpăturile în zona văii româno-ucrainene au fost continuante în 2002, respectiv 2003 (săpături sistematice, Virag Cristian), 2006, 2008, 2009 cercetări preventive, fiind descoperită o așezare neolică cu sistem de fortificație și complexe de epoca bronzului.

Lucrările de modernizare a Văii Halmeu au dus la descoperirea unei așezări din neoliticul târziu cu materiale pictate și incizate deopotrivă, cu analogii în materialele de la Zăuan–Dâmbul Spânzuraților, Suplac–Corău, Oradea–Salca, Giurtelecu Șimleului, Carei–Cozard,

de aprox. 2 ha. Raportându-ne la cele două nivele de locuire, sistemul de fortificație corespunde celui de-al doilea nivel. Sistemul de fortificație a fost surprins prin cercetări arheologice în trei puncte fiind prioritar delimitarea traseului acestuia pe teritoriul românesc.

Din situl neolic de la Halmeu provin o serie de idoli care au reprezentate, prin incizii și împunsături fine, elemente de vestimentație. Astfel, la unul dintre idoli, în partea superioară a corpului este reprezentată prin incizii haina, iar în zona gâtului, prin împunsături fine dispuse în formă de V, este reprezentat un colier.

HALMEU - VAMĂ

The Neolithic site of Halmeu-*Vamă* is located in the northern part of the Halmeu village, on the Romanian-Ukrainian border area, on the terrace of the Egher brook (Egherul Mare), a marshy region in ancient times. The prehistoric communities show a propensity for placing settlements on river courses, on positive forms like small heights that look like small hills that dominate the overall land area, building islands not liable to flooding or only temporarily floodable. In fact, the entire surface of the site of Halmeu has a level of alluvial deposition dating from the period after the Bronze Age.

The site was discovered when rescue excavations were being carried out in the year 2000. On that occasion, a surface research was carried out in the areas nearby and pottery materials dating from different periods were discovered (Neolithic, Bronze Age, Middle Ages) and covered the entire terrace of the Eger brook. In this context, in the fall of 2001, a survey was conducted to check the *Király - Domb / Dâmbul Craiului* site that was located on the margin of the terrace. The survey confirmed that the Neolithic settlement extended from *Vamă* to this point. This point comprised two small hills (*Kiraly Domb I and II*) roughly equal in size, with oval surfaces and a maximum diameter of 76.40 x 55 m., without counting in the surrounding ditch. Mounds are surrounded by ditches that were dug in order to drain water from the edge of the meadow, but given that they match perfectly with the area of the mounds it is possible they have been dug on the path of older ditches. The observations made during the archaeological research come to support this hypothesis.

Idol antropomorf
Anthropomorphic figurine
Антрапоморфний ідол

The excavations in the area of the Romanian-Ukrainian customs were continued in 2002 and 2003 (systematic excavations: C. Virag), and 2006, 2008, 2009 (preventive research) when a Neolithic settlement with a complex system of fortification was found along with features from the Bronze Age.

The works of modernization in the area of **Halmeu** Customs led to the discovery of a late Neolithic settlement with both painted and incised materials, with analogies to the materials from *Zăuan-Dâmbul Spânzuraților*, Suplac-Corău, Oradea-Salca, Giurtelecu Şimleului, Carei-Cozard, Dumbrava-Medieşul Aurit. The pottery was tempered with sand and chaff, in some cases with mud, giving it a soapier, reddish, yellowish-red, dark brown colour.

Recent excavations confirmed the existence of two different cultural horizons. One area of the customs yielded painted materials from the middle phase of the Pişcolt group. Those materials lacked incised materials typical of a later period.

The research from 2006 and 2008 led to the discovery of two systems of fortification, the first consisting of a palisade and the second of a ditch fortification. The preventive nature of the research that were carried out and the area of the site (the Romanian-Ukrainian customs) were limiting factors that have prevented us to obtain a chronological correlation between the two systems of fortification.

The area marked by C2/2006 and C4/2008 revealed both painted and incised material. The two features were part of a system of fortification with a ditch and palisade like the one of Iclod. Among the painted materials appeared a few import pieces of the Herpály type. The ceramic shapes are like the ones met in the discoveries of the Iclod I type. When the excavations will be completed and the processing of all materials from Halmeu will be done new references for the late Neolithic phenomena will be revealed.

The archaeological investigations of 2012 led to the discovery of a fortification ditch in the close vicinity of the Romanian-Ukrainian border that offered a new clue on the area of the Neolithic settlement and fortification system.

In the current state of research, the archaeological site from Halmeu-Vamă has an estimated area of approximately 2 hectares. With reference to the two levels of occupation, the fortification system corresponded to the second level. The fortification was discovered within the archaeological research on three points when the delimitation of its borders on the Romanian territory was established with priority.

The Neolithic site of Halmeu is the origin for a number of idols with clothing items made by fine incisions and stitches. Thus, one of the idols has his/her upper body clothing represented by incisions and a necklace around the neck made by fine stitches arranged in a V shape.

ХАЛМЕУ - ВАМА

Неолітична археологічна стоянка Халмеу-Вама (Митниця) розташована у північній частині села Халмеу на румунсько-українському кордоні, на терасі потічка Єгер (Єгерул Маре), яка в античності була болотистою місцевістю.

Доісторичні громади проявляють склонність для розміщення поселення на течіях річок. На різних позитивних формах рельєфу на невеликих висотах під формою горбів або маючи форму пагорбів, які взагалі домінують територію, що представляють острови, які не могли бути затоплені або могли бути тимчасово затоплені. Насправді, по всій території археологічної стоянки Халмеу спостерігається рівень депозиту алювіальних розсипів пізнішої бронзової епохи.

Aspect de sapatură. Halmeu - Vamă
Aspect from the excavation. Halmeu - Vamă¹
Вигляд розкопки. Халмеу - Вама

Стоянка була виявлена в ході рятувальних розкопок в 2000 році. З цього приводу проводилися дослідження в районах, які знаходилися поруч з нею і було виявлено керамічні матеріали різних періодів (середньовіччя, бронзи, неоліт), які поширяються по всій терасі річки Егер.

У цьому контексті, восени 2001 року було проведено дослідження

з метою перевірити точку Кірай Домб / Дамбул Краюлуй, розташовану на терасі. Це підтвердило продовження розвитку неолітичного поселення, виявленого у Вамі (Митниці) до цього часу. Точка складається з двох хребтів (Кірай Домб I і II) з приблизно однаковим розміром, овальні поверхні, з максимальним діаметром 76,40x55м., без урахування оточуючого рову.

Горби, оточені ровами, виритими ймовірно для дренажу води, яка знаходилася на окраїні луга, але, враховуючи, що вони ідеально відповідають периметру горбів можливо, що вони були викопані на давніших ровах. Спостереження, зроблені під час археологічних досліджень, підтримують цю гіпотезу.

Vas ceramic
Ceramic vessel
Керамічна посудина

Розкопки на румунсько-українському кордоні були продовжені в 2002 і 2003 роках (систематичні розкопки, Віраг Крістіан), 2006, 2008, 2009 роках профілактичні дослідження. Таким чином було виявлено укріплене неолітичне поселення та комплекс бронзового віку.

Під час проведення робіт з модернізації митниці Халмеу було виявлено поселення епохи пізньої бронзи з забарвленими матеріалами та з надрізами, аналогічними тим, які були знайдені в Зауан-Дамбул Спанзурацілор, Суплак- Корая, Оряде-Салка, Джюртелеку Шімлеулуй, Карей-Козард, Думбрава-Медіешу Ауріт. Керамічні матеріали знежирюючі від піска та полови, в деяких випадках від бруду, маючи більш мильний аспект, червонуватого, жовтувато-червоного та темно-коричневого кольорів.

Розкопки останніх років підтвердили існування двох різних культурних горизонтів. На одній митній території були знайдені прикрашені лакофарбові матеріали, які належать середній фазі групи Пішколт, у цих комплексах відсутні надрізані матеріали пізнього періоду.

Під час досліджень в 2006 і 2008 роках було відкрито дві системи укріплень. Перша представляє палісаду, друга є ровом укріплення. Превентивний характер досліджень та місцевість, де розташована археологічна стоянка (румунсько-українська митниця), були обмежувальними факторами, які не дозволили до сьогодні знайти хронологічний зв'язок між двома фортифікаційними системами.

У відзначений площі K2/2006, відповідно K4/2008 обидві належать

до системи укріплень з ровом і палісадом, на подобі площі з села Іклод, з'являється як намальований так і надрізаний матеріал. Серед намальованих предметів з'являються фрагменти типу Герпалі, імпорти. Керамічні форми зустрічаються у знахідках типу Іклод I. Завершення розкопок і опрацювання всіх матеріалів, виявленіх у Халмеу, на нашу думку принесе нові елементи для поселення пізнього неоліту.

У ході археологічних досліджень 2012 року в безпосередній близькості до смуги румунсько-українського кордону було виявлено фортифікаційну канаву, що пропонує нові гіпотези щодо площі неолітичного поселення та фортифікаційної системи.

На сьогоднішньому етапі дослідження археологічної стоянки Халмеу – Вана та на основі археологічних досліджень і зондувань, площа стоянки становить близько 2 га. Якщо йде мова про два рівні життя, система укріплень відповідає другому рівню. Фортифікаційна система була виявлена в ході археологічних досліджень, у трьох пунктах, пріоритетним, була делімітація маршруту системи укріплень на території Румунії.

З неолітичної стоянки Халмеу походять ряд ідолів, які мають предмети одягу, представлені за допомогою надрізів і дрібних стібків. Таким чином, один з ідолів у верхній частині тіла має розрізи на одязі, а у зоні ший, тонкі стібки у формі букви V, розміщені у формі намиста.

Palisada și zona de intrare
The palisade and the entrance area
Палісада та вхідна частина

Idol antropomorf. Halmeu - *Vamă*
Anthropomorphic figurine. Halmeu - *Vamă*
Антропоморфний ідол. Халмеу - *Вама*

Linkuri mai importante despre Uniunea Europeană

Comisia Europeană

<http://ec.europa.eu>

Comisia Europeană – Directoratul General pentru Extindere – Programul PHARE

http://ec.europa.eu/enlargement/financial_assistance/phare/index_en.htm

Comisia Europeană – Directoratul General pentru Politica Regională

http://ec.europa.eu/regional_policy

Comisia Europeană – Directoratul General pentru Afaceri economice și financiare:

http://ec.europa.eu/comm/economy_finance

Consiliul Uniunii Europene

<http://www.consilium.europa.eu>

Parlamentul European

<http://www.europarl.europa.eu>

Curtea Europeană de Justiție

<http://curia.europa.eu>

Curtea Europeană de Conturi

<http://eca.europa.eu>

Comitetul Economic și Social

<http://eesc.europa.eu>

Comitetul Regiunilor

<http://cor.europa.eu>

Banca Centrală Europeană

<http://www.ecb.int>

Banca Europeană de Investiții

<http://eib.eu.int>

Reprezentanța Comisiei Europene în România

<http://www.infoeuropa.ro>

Misiunea Permanentă a României pe lângă Uniunea Europeană

<http://ue.mae.ro>

Centrul Român de Informare de la Bruxelles

<http://www.roinfocentre.be>

Uniunea Europeană în lume:

<http://ec.europa.eu/comm/world>